

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKİ DÖVLƏT UNIVERSİTETİ

Magistratura pilləsi üçün

İXTİSAS: 060112 - COĞRAFIYA MÜƏLLİMLİYİ

**İF-M 10463 “COĞRAFIYA DƏRSİNƏ QOYULAN TƏLƏBLƏR”
fənninin**

P R O Q R A M I

Bakı Dövlət Universiteti TMS yanında Tədris vəsaitlərinə nəşr hüququnun (qrif) verilməsi üzrə daimi fəaliyyət göstərən Komissiyanın qərarı ilə təsdiq edilmişdir (protokol №)

Bakı 2016

COĞRAFIYA DƏRSİNƏ QOYULAN TƏLƏBLƏR

İzahat vərəqi

«Coğrafiya dərsinə qoyulan tələblər» fənni “ Coğrafiya müəllimliyi” istiqamətində «Coğrafiyanın tədrisi metodikası və metodologiyası» ixtisası üzrə magistratura pilləsində II kursun I semestrində 45 saat (30 saat – mühazirə, 15- laboratoriya işi) həcmində tədris edilir.

«Coğrafiya dərsinə qoyulan tələblər» kursunun sonunda tələbələr:

Bilməlidir:

- təlimin ən mühüm təşkilat forması olan dərslərin prosesinin əhəmiyyətini;
- dərslərin şagirdlərin təfəkkürünün inkişafında rolunu izah etməyi;
- müasir dərslərin prosesində müəllim və şagirdin fəaliyyətini təhlil etməyi;
- ənənəvi və müasir dərslərin quruluşunu müqayisə etməyi;
- müasir dərslərin mərhələlərini;
- dərslərə verilən tələblərin zamanla dəyişməsi və müasir dərslərin əsas xüsusiyyətlərini təhlil etməyi

Bacarmalıdır:

- dərsləri üç mərhələyə ayırmağı;
- motivasiya mərhələsini təşkil etməyi;
- dərslərin prosesində məlumat mübadiləsi mərhələsini təşkil etməyi;
- Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsini təşkil etməyi;
- ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsinin təşkil etməyi;

Yiyələnməlidir:

- dərslərin mərhələlərinin biliklərin formalaşdırılmasında rolunu müəyyən etməyə;
  - müasir dərslərin təhlilini verməyə;
  - dərslərin təlimdən əvvəl, təlim və təlimdən sonrakı mərhələlərində tətbiq edilən metodları qruplaşdırmağı;
  - dərslərin prosesində öyrədən və öyrənənin fəaliyyətini;
  - dərslərin icmalını tərtib etməyə;
  - dərslərin dinləmə və dərsləri qiymətləndirmək bacarığına malik olmalıdır.
- Proqram həm də magistr dissertasiyası üzərində müstəqil tədqiqatlar aparılmasında yardımçı vasitə rolunu oynaya bilər.

Mövzular üzrə saatların paylanması

№	Mövzular	cəm	O cümlədən	
			müh.	sem.
1.	Coğrafiya dərsinin quruluşu.	2	2	
2.	Müasir və ənənəvi dərslin müqayisəsi	4	2	2
3	Müasir dərslərin prosesində müəllim işinin mahiyyəti	2	2	
4	Üç mərhələli dərslərin quruluşu.	4	2	2
5	Dərslərin motivasiya mərhələsi.	2	2	
6	Dərslərin prosesində məlumat mübadiləsi mərhələsi.	4	2	2
7	Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsinin təşkili.	2	2	
8	Ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsinin təşkil edilməsi	4	2	2
9	Yaradıcı (produktiv) tətbiq etmə mərhələsi	2	2	
10.	Dərslərin qiymətləndirmə mərhələsi və ya refleksiya.	4	2	2
11	Dərslərin prosesində müəllimin fasilitator, şagirdin tədqiqatçı rolunda çıxış etməsi.	2	2	
12	Cari və perspektiv planlaşdırma.	4	2	2
13	Dərslərin icmalının tərtib edilməsi	2	2	
14	Dərslərinləmə	4	2	2
15	Dərslərin qiymətləndirilməsi.	3	2	1
	Cəmi:	45	30	15

1.Coğrafiya dərslərinin quruluşu. Dərslərin məqsədlərinin dəyişməsi. Dərslər və dərslərə verilən tələblərin dəyişməsi. Dərslərə hazırlıq mərhələsi. Dərslər tarixi. Müxtəlif dövrlərdə dərslərin quruluşu.Tam və komplektləşmiş və azkomplektli siniflərdə dərslərin prosesinin təşkili (1),(2),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

2. Müasir və ənənəvi dərslin müqayisəsi. Fəal və ənənəvi dərslin oxşar və fərqli cəhətləri. Müasir dərslə verilən tələblər. Standartların düzgün seçilməsi. Dərslin məqsədinin standartla uyğunluğu. Məqsədin reallaşdırılması üçün əlverişli forma və metodların seçilməsi. Monoloji və dioloji dərslin müqayisəsi Müasir dərsl anlayışı. Dərslə verilən tələblər. Müasir dərslin mərhələləri. Müəllim şagird münasibətlərinin dəyişməsi. Pedaqoji prosesin tamlığı. Təlimdə bərabər imkanların yaradılması. Şagirdyönümlülük. İnkişafyönümlülük. Fəaliyyətin stimullaşdırılması. Dəstəkləyici mühitin yaradılması (1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

3. Müasir dərsl prosesində müəllim işinin mahiyyəti. Müəllimin fasilitasiya bacarıqları. Müasir dərsl prosesində müəllimin rəhbər, dizayner, bələdçi, təlimatçı, təşkilatçı rolu. Şagird fəaliyyətinin mahiyyəti. Müəllimin bələdçi, şagirdin tədqiqatçı rolundakı çıxışı (1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

4. Üç mərhələli dərslin quruluşu. Təlimdən əvvəl, təlim və təlimdən sonrakı mərhələləri mahiyyəti. Dərsl prosesində şagirdlərlə sorğu prosesinin yaradılması və saxlanılması. İnteraktiv dərslin mexanizmləri. Əşyavi mühitin yaradılması. İnformasiya mühiti. Öyrənmə mühiti (1),(2),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

5. Dərslin motivasiya mərhələsi. Motivasiyanın mahiyyəti. İlk biliklərin müəyyən edilməsində motivasiyaların rolu. Rəmzi (simvolik) materialların şərhı. Suallar verməklə yaradılan motivasiyalar. Sual verməyə həvəsləndirmə. Yeni bilikləri həyatı biliklərlə əlaqələndirməklə yaradılan motivasiya. Problem situasiyanın yaradılması. Problemin müxtəlif yollarla həll edilməsi. Dərslin motivasiya mərhələsində müəllim fəaliyyətinin əsas istiqamətləri. Şagird fəaliyyətinin xüsusiyyətləri. Tədqiqat sualının çıxarılması (1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

5. Dərsl prosesində tədqiqatın aparılması mərhələsi. Fərziyyələri yoxlamaq üçün faktların axtarılması. Tədqiqatın aparılması prosesində müəllim və şagird fəaliyyətinin mahiyyəti. Tədqiqat üçün sualların qoyulması (1),(2),(3),(4),(5),(6),(8).

6. Dərsl prosesində məlumat mübadiləsi mərhələsi. Əldə edilmiş məlumatların və şagirdlərin fərdi olaraq əldə etdiyi məlumatların təqdim edilməsi. Məlumat mübadiləsi mərhələsinin düzgün təşkil edilməsi üçün müəllim və şagirdlərin fəaliyyəti (1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

7. Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsinin təşkili. Təlim mərhələsi. Əldə edilmiş məlumatların müzakirəsi, müxtəlif faktların əlaqələndirilməsi, onların sistemləşdirilməsi. Məlumatın müzakirəsi mərhələsinin təşkili. Dərsl mətninin təhlil edilmə üsulları. Mətn üzərində işin təşkili. Sistemləşdirilmiş məlumat. Məlumatın yadda saxlanılması və tətbiq edilməsi prosesinin təşkili(1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

8. Ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsinin təşkil edilməsi. Təlimdən sonrakı mərhələ. Ümumiləşdirmələr. Nəticələrin fərziyyələrlə müqayisəsi və onların təsdiq və ya təkzib edilməsi haqqında nəticə, tədqiqat sualına cavab tapılması (1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

9. Yaradıcı (produktiv) tətbiq etmə mərhələsi. Qazanılan biliklərin tətbiq edilməsi. Praktiki məsələlərin həlli. Yeni mövzuya dair sxem, kontur xəritə, diaqram, qrafik, cədvəl və s. tətbiq edilməsi (1),(2),(3),(4),(5),(7),(8).

10. Dərslin qiymətləndirmə mərhələsi və ya refleksiya. Bilikləri yoxlanılması. Qiymətləndirmə vərdişlərinin formalaşdırılması. Öyrənmə qaydaları. Müstəqil öyrənmək vərdişi. Elektron jurnalların doldurulması. Rubriklərin yazılması. Müəllimin şagirdlərə ev tapşırığının verməsi (1),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

11. Dərsl prosesində müəllimin fasilitator, şagirdin tədqiqatçı rolunda çıxış etməsi. Dialoq və əməkdaşlığın zəruriliyi. Psixoloji dəstək-hörmət və etibarın yaradılması. Dərsl

prosesində düşünməyə yönəltmə, dərk etmə və düşünmə mərhələsi. Dərs prosesində şagirdlərlə sorğu prosesinin yaradılması və saxlanması (1),(2),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

12. **Cari və perspektiv planlaşdırma.** Planlaşdırmanın mahiyyəti. İllik planlaşdırmanın mahiyyəti. Cari planlaşdırma. Məzmun standartlarına əsasən dərslikdəki tədris vahidi və mövzuların təyin edilməsi. Tədris vahidlərinin və mövzuların ardıcılığını müəyyənləşdirmək. İntegrasiya imkanlarını müəyyən etmək. Əlavə resursların seçilməsi. Mövzulara görə məqsədyönlü vaxt bölgüsü aparmaq. Planlaşdırma ilə əlaqədar tövsiyələr (1),(2),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

13. **Dərsin icmalının tərtib edilməsi.** Dərs icmalına verilən tələblər. İcmal yazmanın əhəmiyyəti. Tematik planın tərtib edilməsi. Standartların reallaşdırılması üçün təlim nəticələrinin seçilməsi. Dərs prosesində müəllim və şagird fəaliyyətinin planlaşdırılması. Resursların seçilməsi. Vaxtın bölünməsi. Dərs prosesində dərslikdən, elektron vəsaitlərdən, iş dəftərindən, test kitablarından istifadənin əsas xüsusiyyətləri. Şagird maraqlarının nəzərə alınması. Şagirdlərin yaş səviyyəsinin nəzərə alınması (3),(4),(5),(6),(7),(8).

14. **Dərsdinləmə.** Nümunəvi dərsin hazırlanması. Nümunəvi dərsin videoçarxına baxış. Dinlənən dərslərin müzakirəsi. Qarşılıqlı dərs dinləmə (1),(2),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

15. **Dərsin qiymətləndirilməsi.** Qaçacıl təcrübənin yayılması. Respublikada “İlin ən yaxşı müəllimi” müsabiqəsinin keçirilməsi. Dərsin analizi. Dərsdə müəllim yaradıcılığının inkişafı. Müəllim əməyinin qiymətləndirilməsi (1),(2),(3),(4),(5),(6),(7),(8).

Ədəbiyyat

Əsas

1. Frank Şorn, Vilyam Kalahan, Vladimir Briller və başqaları « Fəal təlim» Təlimatçılar və müəllimlər üçün vəsait. Bakı. Təhsilin inkişaf mərkəzi 2003. 23 s.
2. Zülfüqarov M.Ə. Coğrafiya dərslərinin səciyyəvi xüsusiyyətləri. Bakı. “Maarif” nəşriyyatı 1983 123s.
3. Seyfullayeva N.S, Şabanova Y.Ə. Coğrafiya fənni üzrə təlimin təşkili forma və üsulları (metodik vəsait) Bakı. “EMK” nəşriyyatı 2008
4. Seyfullayeva N.S, Rakçiyeva İ.F, Şabanova Y.Ə. “Coğrafiya” Müəllim üçün vəsait VI sinif üçün metodik vəsait. Bakı nəşriyyatı 2013.160 s.
5. Qəribov Y.Q, Seyfullayeva N.S, Hübətova Ş.H, Şabanova Y.Ə. İsmaylova T.S. “Coğrafiya” Müəllim üçün vəsait. VII sinif üçün metodik vəsait Bakı nəşriyyatı 2013. 140 s.

Əlavə

6. Süleymanova A.Y, Təhsilin əsasları, Dərs vəsaiti Bakı “Təhsil” nəşriyyatı , 2014, 399 s.
7. Veysova Z. A. Fənn müəllimləri üçün ixtisasartırma təhsilinin 2-ci modulu üzrə “Ümummi orta təhsil səviyyəsi üçün yeni fənn kurikulumlarının tətbiqi Coğrafiya fənni üzrə təlimçilər üçün vəsait “İnkişaf” elmi mərkəzi, 2014, 168 s.
8. www. Kurikulum.az